

*S.E.R. Ivan Šaško zágrábi segédpüspök,
rektor, liturgiátörténész*

AZ EUCHARISZTIA MINT A KIENGESZTELŐDÉS SZENTSÉGE

Előadásunkat három részre tagoljuk, és ezek címét a forrás képéből merítjük (cseppek, patak, víz), azzal a céllal, hogy az általunk felvázoltak továbbgondolhatók és elmélyíthetők legyenek.

I. „CSEPPEK”, AMELYEK MEGIHLETNEK ÉS ÍGÉRNEK

1. Euchológia

E szimpóziumnak szinte a zárásaként, miután végighallgathattunk számos előadást, amelyek az Eucharisztia misztériumát vizsgálták különböző nézőpontokból, ebben a felszólalásban nem lépünk fel nagy igény-nyel. Mindössze néhány részletet szeretnénk megvilágítani, vagyis inkább meríteni szeretnénk magunk is a Forrásból, hogy javasoljunk két szempontot, amely ihletet adhat: az egyik az euchológia, a másik az etimológia megközelítése. Reméljük, hogy ezzel a két „cseppel” hozzájárulhatunk a jelen nemzetközi eucharisztikus szimpózium mind tágabb perspektívájához, amelyben a kiengesztelődésnek is nyilván meg kell kapnia a neki járó figyelmet.

Nos, érvényes és észszerű szempontnak véljük, hogy ennek az összetett témának a vizsgálatához hozzáfűzzünk néhány gondolatot az Euchariszta megünneplésének szövegeiből kiindulva, amelyek közvetlenül megemlítenek bizonyos, a kiengesztelődésre vonatkozó kifejezéseket. Ez az euchológia megközelítése, amelyben áttekintem azokat az imádságokat, amelyek folyamatosságot mutatva összekötik az ókori liturgikus könyveket a jelenlegi Római Misekönyvvel.

A *Sacramentarium Veronense*¹ (mindössze) három imaformát tartalmaz, köztük egy prefációt, amelyben megtaláljuk a *reconciliatio* kifeje-

zést, és mind a három a megtestesülés titkának megünnepléséhez (Urunk születésének ünnepéhez) kapcsolódik:

- a) *„Oblatio tibi sit, Domine, hodiernæ festivitatis accepta; qua et nostræ reconciliationis processit perfecta placatio, et diuini cultus nobis est indita plenitudo, et uia ueritatis et uita regni cælestis apparuit: per.”*²
- b) *„Omnipotens sempiterne Deus, qui per incarnationem unigeniti tui mundum tuæ maiestati reconciliare dignatus es: tribue quæsumus, ut nubila peccatorum fugiant a corde sereno / et mysteria dominicæ natiuitatis luce crescentia casta semper lætitia celebrentur: per.”*³
- c) *„Vere dignum: sollemnitas enim, Domine cælestis pacis ingreditur. Quæsumus, ut per eam gratiam, per quam tibi reconciliatus est mundus peccatorum remissione cunctorum, nos quoque delictis omnibus expiati remediis tuæ pietatis aptemur, et mysterium, quod extitit mundo salutare, principalis recordatione muneris adsequamur: per.”*⁴

A három ima közül az első (némi változtatással és rövidebb formában)⁵ megtalálható a jelenlegi Római Misekönyben is, mint *super oblata* (pre-fáció előtti ima) a *Missa in die Natiuitatis Dominib*en (Urunk születésének napján mondott szentmisében).

Ha azt vizsgáljuk, hogy a jelenlegi Római Misekönyv egészében hol szerepel közvetlenül a kiengesztelődésre utaló terminus, a következőt állapíthatjuk meg:

A) Bevonulási ének:

1. *„Virga Iesse floruit: Virgo Deum et hominem genuit; pacem Deus reddidit, in se reconcilians ima summis.”*⁶

B) Könyörgések:

1. *„Deus, qui per Verbum tuum humani generis reconciliationem mirabiliter operaris, præsta quæsumus, ut populus christianus prompta deuotione et alacri fide ad ventura sollemnia valeat festinare.”*⁷

2. „*Omnipotens sempiterne Deus, qui paschale sacramentum in reconciliationis humanæ fœdere contulisti, da mentibus nostris, ut, quod professione celebramus, imitemur effectu.*”⁸
3. „*Deus, qui pro salute mundi sacrificium paschale effecisti, propitiare supplicationibus populi tui, ut interpellans pro nobis Christus Pontifex noster, nos per id quod nostri est similis reconciliet, per id quod tibi est æqualis absolvat.*”⁹

C) Felajánló könyörgések:

1. „*Hostiam tibi, Domine, humanæ reconciliationis offerentes, suppliciter deprecamur, ut ipse Filius tuus cunctis gentibus unitatis et pacis dona concedat.*”¹⁰
2. „*Respice, Domine, munera quæ in commemoratione beatorum Cyrilli et Methodii maiestati tuæ deferimus, et præsta, ut signum fiant humanitatis novæ in dilectioni caritatis tibi reconciliatæ.*”¹¹
3. „*Memorare, Domine, Filium tuum, qui est pax et reconciliatio nostra, mundi peccatum suo sanguine delevisse, et munera Ecclesiæ tuæ propitiatus aspiciens, da, ut (gratiam huius temporis cum lætitia celebrantes) libertatem Christi ad omnes possimus extendere.*”¹²
4. „*Pacem cum omnibus habere cupientes, tibi, Domine, pro his qui nobis adversantur hoc sacrificium offerimus, et Filii tui mortem commemoramus, per quam, cum inimici essemus, tibi reconciliati sumus.*”¹³

D) Eucharisztikus imák:

1. „*A nobis autem, qui fœdus tuum toties violavimus... novo caritatis vinculo tam arcte tibi iunxisti, ut nullo modo possit dissolvi. Nunc quidem tempus gratiæ et reconciliationis populo tuo præbes...*”¹⁴
2. „*Cum enim genus humanum dissensione sit atque discordia divisum, experiendo tamen cognovimus te animos flectere, ut sint ad reconciliationem parati.*”¹⁵
3. „*Hæc hostia nostræ reconciliationis proficiat, quaesumus, Domine, ad totius mundi pacem atque salutem.*”¹⁶
4. „*Similiter, postquam cenatum est, sciens se omnia in seipso reconciliaturum per sanguinem suum in cruce fundendum...*”¹⁷

5. „*Memores igitur Filii tui Iesu Christi, qui Pascha nostrum est et pax nostra certissima, mortem eius et resurrectionem ab inferis celebramus atque, beatum eius adventum præstolantes, offeriumus tibi, qui fidelis et misericors es Deus, hostiam, quæ homines tecum reconciliat.*”¹⁸
6. „*Cum nosmetipsos a te, Domine, propter peccata nostra avertissemus, ad reconciliationem nos reduxisti, ut ad te tandem conversi nos invicem diligeremus per Filium tuum, quem in mortem pro nobis tradidisti.*”¹⁹
7. „*Et nunc reconciliationem a Christo nobis allatam celebrantes, te deprecamur: Spiritus tui effusione hæc dona sanctifica, ut fiant Corpus et Sanguis Filii tui, cuius mandatum implemus hæc celebrantes mysteria.*”²⁰
8. „*Memoriam igitur agentes Filii tui mortis et resurrectionis, qui hoc pignus dilectionis suæ nobis reliquit, tibi quod nobis tribuisti offerimus perfectæ reconciliationis sacrificium.*”²¹
9. „*Memores igitur sumus, amantissime Pater, mortis et resurrectionis Iesu, mundi Salvatoris, qui in manus nostras dedit se ipsum, ut esset hostia reconciliationis et pacis sacrificium nostrum quo ad te traheremur.*”²²

E) A szentmise befejező áldása:

1. „*Ipse (Deus) divinæ vos faciat caritatis et veritatis in mundo servos et testes, atque reconciliationis ministros fedeles.*”²³

Ebben az áttekintésben az az érdekes, hogy a *reconciliatio* kifejezés felbukkan az Eucharisztia megünneplésének szinte minden részében: az elején (egy bevonulási énekben), a *collecta* imádságokban (háromban is), a felajánlási könyörgésekben is (öt ízben) és főként az eucharisztikus imában (nyolcszor). Meglepő lehet ezért, hogy nem találjuk egyszer sem a *post communionem* (áldozás utáni) könyörgésekben. Ennek magyarázatát ezeknek az imádságoknak a természetével hozhatjuk összefüggésbe, de azt is megállapíthatjuk, hogy ugyanezeket a tartalmakat ezek a könyörgések más kifejezésekkel ragadják meg.

A Római Misekönyv imádságai tükrözik az Eucharisztia és a kiegészítődés közötti kapcsolat csomópontjait, és azt is megmutatják, hogy

az Eucharisztia a megvalósult, megvalósuló és megvalósítandó kiengesztelődés.

2. Etimológia

Nem nehéz elfogadnunk azt a megfigyelést, hogy azok a latin szavak, amelyek két prefixummal (előtaggal) kezdődnek, igen gazdag és sűrű (teológiai) tartalmat hordoznak. Éppen ez figyelhető meg a kiengesztelődést jelentő *reconciliatio* szóban. Általánosságban elmondható, hogy nem sok olyan latin szó van, amelynek az elején összekapcsolódik a „*re*” és a „*cum*” prefixum.²⁴ Még ennél is ritkább ezeknek a szavaknak a felbukkanása az ókori imaszövegekben.

Ha megpróbáljuk felfedezni, mi a valódi értelme a kiengesztelődésnek, amit az Egyház kezdetektől fogva ennek a fogalomnak tulajdonít, a forrás képéből kiindulva kövessük a víz medrét egészen a kiindulópontig, a forrásig, vagyis vizsgáljuk meg közelebbről, mi a *reconciliatio* szó etimológiája.

Még előzzük le, hogy etimológiai értelemben a *forrás* szó megfelelője számos nyelvben (pl. latin *surrigere* = *sur* + *regere*) olyan képre utal, amely az előbukkanást, kijövetelt, felkelést, magasba szökélést, kibuggyanást, élőnek mutatkozást, születést jelöli, amit úgy is szemlélhetünk, mint a feltámadt élet képét.

Ezért tartjuk elragadónak a forrás képét a kiengesztelődés misztériumának szemlélésére és megtapasztalására, amelynek nevében a „*re*” (újra) és a „*cum*” (együtt) előtagok találkoznak. Más szavakkal: a forrás mindenképpen együtt jár a megújulással, soha nem ismétlődik, hanem újjászületik; a „*cum*” értelme pedig nem esetleges dolgok egybekapcsolását jelenti, hanem élő kapcsolatot és csatlakozást, olyan együttlétet, amely úgy lesz erősebb, hogy mások felé is fordul, azokhoz, akik még nem részesei.

A két prefixum módosítja és kiegészíti a szó gyökének jelentését, amely a latin *cilleo*, *cello* ige, s emögött az ógörög *kálló* áll, amelynek jelentése „mozgásba hoz”, illetve, ha a latin *calo* (ógörög *kaleo*) alakból indulunk ki: „hív”. Ez utóbbiból származik például a *concilium*, vagyis az egyházi összejövetel, a „zsinat”.

Az Eucharisziát úgy megérteni, szemlélni és élni, mint forrást, főként a kiengesztelődés forrását, jól értelmezhető az ismétlés fogalmával, az ismételt megjelenítéssel („*re*”) és az együttes cselekvéssel („*cum*”), amely mozgásba hoz, egy meghívásból kiindulva. Ha így közelítjük meg, a forrás egy olyan erőből jön létre, amely nem a sajátja, egy hívásnak engedelmessé válik egy olyan cél felé irányul, amely megegyezik a meghívó személyével.

II. „PATAK”, AMELY KIÁRAD ÉS ÖNTÖZ

Még ha nem is mélyedünk el a részletekben, első pillantásra látjuk, hogy minden imádságban megbújik a kiengesztelődés, amely patakká változik, kiárad a kezdeti mederből, tág teret tud elárasztani és így összefüggésbe kerül az üdvtörténet minden témájával.²⁵

A fentebb idézett könyörgések a következőket juttatják kifejezésre:

a) azt, amit Isten tett azért, hogy egyszülött Fiát adva mindent kiengeszteljen; *b)* azt, amit az Egyház ünnepel a liturgiában Krisztus által, Krisztussal és Krisztusban; *c)* azt, amit a hívek megélnék Krisztus testeként és a kiengesztelődés hírvivőiként a világban.

Az is világos, hogy ezek az imádságok a megtestesülés és a megváltás misztériumából származnak, mivel Isten testté lett Igéje végbevitte az emberiség kiengesztelődését a húsvét szentségében, amellyel létrehozta az új szövetséget. Többször szólnak úgy az ostyáról, mint a „mi kiengesztelődésünk” vagy „az egész világ békéje és üdvössége”. Az elmondottak szerint a kiengesztelődés egzisztenciális értelemben előfeltétele annak, hogy a Szentlélek kiáradhasson a hívek életére.

Ezekben az elemekben jelen van az a teológiai-liturgiai-vitális szerkezet, amely magában hordozza az *anamnézis*, az *epiklézis* és az *anaklészis dinamizmusát*.²⁶

A kiengesztelődés első lépése Krisztus megtestesülése. Szükséges volt, hogy Isten Fia megtegye a *kenózis* útját (az alázállást és a lemondást isteni előjogairól) ahhoz, hogy vissza tudja emelni az emberiséget Istenhez.²⁷ Ahogy Lyoni Szent Iréneusz fogalmazott: Isten Igéje azért lett emberré, hogy az ember Isten fia lehessen. Enélkül nem lehetnének Isten fogadott gyermekei, ha nem részesültünk volna az ő közösségében.

A kiengesztelődés műve a legszorosabb értelemben Krisztus halála és feltámadása, amelynek jelentősége nemcsak az emberre, hanem az egész világegyetemre kiterjed.²⁸ „*A keresztségben ugyanis eltemetkeztünk vele együtt a halálba, hogy miként Krisztus az Atya dicsősége által feltámadt a halálból, úgy mi is az élet újdonságában járjunk*” (Róm 6,4). Az új élet abban áll, hogy elutasítjuk a bűnt, és ugyanaz az alapállásunk, mint Krisztusé: folytonosan az örömben létezőnk, és az Atyához fohászkodunk;²⁹ lelkileg tiszteljük az Istent és elkerüljük, hogy a jelen világhoz hasonuljunk;³⁰ éljük az Isten szeretetét, amely kiáradt a szívünkbe;³¹ a Szentlélektől kapott adományainkat testvéreink szolgálatába állítjuk. Így lehetünk – Krisztust követve – a kiengesztelődés szolgálói.³²

Az a tény, hogy a korábban említett *Sacramentarium Veronense* és a jelenlegi Misekönyv tartalmazza ugyanazt a könyörgést, rámutat, hogy ebben a régi szövegben jelen van minden olyan elem, amely szükséges a kiengesztelődés és általában a liturgia megértéséhez (meghatározásához). A felajánlásról szól, amelyből „*kiengesztelődésünk perfecta placatiója*” (teljes megvalósulása) származik, és azt mondja, ez számunkra „*Isten tiszteletének indita plenitudója*” (megadott teljessége). A könyörgés nem szól a teljes kiengesztelődésről, hanem a teljes *placatió*ról (megnyugvásról) a harag és a fájdalom tekintetében, visszanyúlva addig a szövegig (*precari*), amelyből a latin *precare* („kérni, imádkozni”) ige is származik.

Másrészt az istentiszteletben benne rejlő *plenitudo* („teljesség”) jelenik meg a szövegben. Hozzá kell ehhez tenni, hogy a *Sacramentarium Veronense* szövege az élet eszkatologikus szemléletére is megnyílik, mivel feltűnik benne az Isten országa igazságának és életének útja.

Az Isten által elfogadott, előtte kedves áldozat részesévé tesz bennünket annak, amit Jézus Krisztus visz végbe, amint ezt a *Sacrosanctum concilium* zsinati konstitúció megfogalmazza: „*Valóban e nagy műben, amely Istent tökéletesen dicsőíti és megszenteli az embereket, Krisztus mindig maga mellé veszi szeretett menyasszonyát, az Egyházat, mely Urának hívja Őt és általa tiszteli az örök Atyát.*”³³

III. „VIZEK”, AMELYEK REMÉNYT ADNAK

Okkal lehet kijelenteni: „*az eucharisztikus liturgia lefolyásában a bűnbánat számos eleme megtalálható. A hívek gyülekezete, amely azért találkozik, hogy emlékezzen és elvégezze a kegyelmi cselekményt, hisz benne, hogy könyörgése meghallgatásra talál; a bűnbocsánat iránti könyörgeéseknek természetes helye van az Eucharisztia megünneplésében. Ám ugyancsak az Eucharisztia logikájából, egzisztenciális szerkezetéből fakadóan és nem csupán a liturgikus cselekmény nyomán az Eucharisztia maga a bűnök megbocsátásának helye. A szentségben meghalljuk és elfogadjuk Isten szavát, amely megbocsájtást hoz és bevezet a Jézus Krisztus által létrehozott életközösségbe. A húsvét misztériumának aktualizálásával az Eucharisztia jelenvalóvá teszi az üdvösség kettős mozgását: az ember megszabadítását a gonosztól és az új élet odaajándékozását a szeretetben. [...] Az Eucharisztia nem csupán a jelentését hordozza a bűnök megbocsátásának, hanem maga hozza azt létre, mivel a kereszthez hasonlóan minden kiengesztelődésnek ez a forrása.*”³⁴

A kiengesztelődés dinamikája a pneumatológia mintáját követi és összefoglalja maga a(z olasz) kifejezés: *ri-con-ciliare*. Az Eucharisztia mint jelenvalóvá tett és jelenvalóvá tévő esemény teljes mértékben megnyitja az embert a kiengesztelődésre az Atyával és a másik emberrel. A megváltás műve, amelyet egyszer s mindenkorra vitt végbe Jézus, ismét jelenvalóvá válik (megjelenítik) minden egyes alkalommal, amikor az Eucharisziát megünnepeljük (*hapax-hosakis*, vö. 1Kor 11,26). Akkor pedig a kezdet Isten szeretetében található, és mindig ugyaninnen indul ki. Ez az a Forrás, amelyből a jelenlét és a jelenlétben való részvételünk, valamint a nekünk adott Szentlélek által végzett isteni cselekedetünk minden forrása fakad; ezáltal válunk Krisztus testének tagjaivá.

A modern élet számos területén a lehetséges, vágyott, tervezett javulást szinte kizárólag úgy fogjuk fel, mint az ember cselekedeteinek, (ön)megvalósításának következményét, kizárva belőle a misztériumot, nemcsak a szeretetét, hanem a gonoszságét is.

Életünk eseményeiben a megbékélés, a kiengesztelődés nem a mi erőfeszítéseink gyümölcse, hanem mindig – az emberi cselekedeteket

megelőzve – a Szentlélek műve, és attól is függ, mennyire vagyunk hajlandóak vele együttműködni. Ráadásul nem merül ki abban, hogy visszatér a forráshoz, főként nem önző céllal, mert akkor csak üres és terméketlen rituálé volna. Meg kell élni a szükséges kapcsolat igazságát, amelyből közösség születik, s amelyet a hívásra (*ciliare, kaleo*) adott *re-sponsio* („válasz”) jelenít meg.

Noha számos nyelv egyenlőségjelet tesz a kiengesztelődés és a megbékélés közé, az előbbi jóval több, amennyiben benne rejlik a hívás és válasz, a kölcsönös adás dinamikája. Az *anamnézis* ajándéka utal a szomjúságra, amelyet betölt; az *epiklézis* ajándéka különböző változtatásokat hajt végre, és alkalmassá teszi az embereket, hogy végbevigyék Isten műveit; az *anaklészisz* ajándéka arra ösztönöz bennünket, hogy az új világ ajándékaként, jövendöléseként éljünk.

Akkor pedig mindenkire érvényes: meghallom a hívást, válaszolok rá; megmozdulok, hogy ismét befogadjanak és részesévé legyek a Krisztusban kiengeszteltek közösségének; részt akarok venni az isteni szeretetnek ebben az eseményében, amelyben feltárul jelenléte, a Szentlélek frissessége és ereje nem engedi, hogy bezárkózzak a bűn szenvedésébe.

Az Egyház mindig is úgy látta, hogy a keresztség a kiengesztelődés forrása, és ez a forrás az Eucharishtiában jelenik meg élő módon.

„Ahogyan Szent Ágoston meghatározza az Eucharishtiát – a hit szentsége, az egység jele és a szeretet köteléke –, abból kitűnik hatása: az egyéni megszentelődés és a közösségi kiengesztelődés (unitas, caritas). Az Eucharisztia titkának lényegéből következik, hogy mint Krisztus kereszttáldozatának vér nélküli megújítása az üdvösség és a kiengesztelődés forrása. Mégis emlékezetünkbe kell idézni, hogy az Egyház e szentség hitétől vezetve azt tanítja, hogy senki nem veheti magához az Eucharishtiát, aki súlyos bűnének tudatában van, mielőtt Istentől bocsánatot nyerne.”³⁵

Minden kiengesztelődés Isten irgalmának bizonyosságában kap helyet, amelyben a hívek hisznek és remélnek. Ez a „megnyugtató tenger” felfedezhető a Bibliának szinte minden lapján, de főként az üdvösségtörténet kiemelkedő eseményeiben: a teremtés vizei – a világ megtisztításá-

nak és megújításának vizei – a kivonulás/megszabadulás vizei – az embe-
riségbe és a fájdalomba való belemerítkezés vizei – az új élet vize.³⁶

Ezen a ponton fel kell tenni a legátfogóbb kérdéseket is: Mit jelent az Eucharisztia misztériuma mint a kiengesztelődés szentsége a személyek közötti kapcsolatokban egy adott társadalmi közegben? Mit jelent a különböző kulturális háttérű, vallási érzékenységű emberek szempontjából, a népek életében és a közös értékek szempontjából? Ez a misztérium mennyire felkínálható és hatékony a hívek szentségi életének közegén túl?

A lét minden közege és minden élettapasztalat valamilyen módon kapcsolatban áll a kiengesztelődés misztériumával. Minden kétséget kizáróan minden ember, különösképpen amikor megfáradt és aggodalmak gyöttrik, bármi is legyen ezek oka vagy eredete, új kezdetre vágyik, arra, hogy „valakivel együtt újra elinduljon”. A keresztények számára ezt megerősíti a Krisztus megtestesülésének és feltámadásának misztériumából származó meghívás és főképpen kereszthalálának, értünk adott életének áldozata.³⁷

Az Eucharisztia a forrása annak az újdonságnak, amely egybehívja és összehozza az ellenségeket, meggyógyítja az elképzelhetetlen sebeket.

„Az Eucharisztia a fivérek és nővérek közötti kommunió szentsége, akik elfogadják a Krisztusban való megbékélést, aki zsidókból és pogányokból egy népet formált, lebontva az ellenségeskedés falát, mely elválasztotta őket (vö. Ef 2,14). Csak ez a megbékélésre való állandó törekvés teszi lehetővé azt, hogy méltón vegyük magunkhoz Krisztus testét és vérét (vö. Mt 5,23–24), Krisztus ugyanis áldozatának emlékezete által erősíti a testvérek közötti közösséget, s különösen a harcoló feleket sürgeti, hogy a dialógusra és az igazságosság szolgálatára megnyúlva sietessék a megbékélést. Kétségtelen, hogy az igazi béke építésének föltételei az igazságosság helyreállítása, a megbékélés és a megbocsátás. Ennek tudatából születik meg az igazságtalan struktúrák átformálására irányuló akarat is, hogy helyreálljon az Isten képére és hasonlatosságára teremtett ember méltóságának tisztelete. E feladat konkrét megoldása révén válik az Eucharisztia az életben azzá, amit az ünneplésben jelez. Miként már volt módom állítani, az Egy-

háznak nem feladata fölállalni a politikai harcot a lehető legigazságosabb társadalom megvalósításáért; mindazonáltal nem maradhat távol az igazságosságért folyó küzdelemtől. Az Egyháznak »érveléssel kell belépnie az értelem küzdelmébe, és föl kell ébresztenie a lelki erőket, melyek nélkül az igazságosság, mely mindig lemondásokat is követel, nem valósítható és nem is védhető meg.«”³⁸

Ez a kiengesztelődés azonban nem hasonlítható valamilyen megbeszéltnél vagy elrendelt politikai cselekményhez, és nem alkalmazható teljes mértékben a polgári társadalom életére. Az igazi kiengesztelődés lehetetlen, ha nem kapcsolódik a Forráshoz, a reményhez és nincsen meg benne az isteni beavatkozásba vetett bizalom.

Hozzá kell ehhez még tennünk, hogy a kiengesztelődés egy olyan kifejezés, amely az Egyház családjában van otthon, és ebben az értelemben – mint ajándék és mint feladat – elsősorban a keresztényekre vonatkozik, akik azáltal, hogy megélik ezt, tovább is adják életük minden területén.

*„Eközben az evangélium mindig arra hív, hogy vállaljuk a másik arcával, minket megszólító fizikai jelenlétével, fájdalmával és kéréseivel, ragadós örömeivel való találkozás kockázatát, szüntelen testi közelségben. Az Isten testté lett Fiába vetett igazi hit elválaszthatatlan az önátadástól, a közösséghez tartozástól, a szolgálattól, a másik testével való kiengesztelődéstől. Isten Fia a maga megtestesülésében a gyöngédség forradalmára hívott meg minket.”*³⁹

Ha kiengesztelődésről beszélünk, ez feltételezi, hogy korábban történt egy szakítás egy (szeretet)kapcsolatban. Szent Pál, miután elmagyarázza Krisztus szerepét az Isten és ember közötti kapcsolat helyreállításában, így buzdít: „Engesztelődjete ki az Istennel!” Ez egy változás (görögül *kat-allage*), visszatérés a forráshoz (*re*), amelynek nyomán érezni kell a vágyat a változásra, hogy az ember a látásmódját és haladásának irányát az első találkozásra, az újjászületésre, az új élet irányába igazítsa. Ebben a folyamatban pótolhatatlan szerepe van az ember szabadságának, vagyis annak, hogy valóban nyitott-e rá, hogy Jézus válaszában, önátadásában megfelelő választ adjon. Ezért mondhatjuk, hogy a tökéletesen kiengesztelt személyek a keresztény vértanúk, mivel őket a halál sem érheti el, lé-

vén, hogy elérkeztek már a Forráshoz, sőt, maguk is részeivé váltak, újra élnek az Úrban.

A felvázolt, nyelvi megközelítés azt a benyomást keltheti, hogy túlzottan a latin szavakat állítja előtérbe. Biztosak vagyunk azonban benne, hogy a többi nyelvben, és ezáltal a többi kultúrában is megvannak a Szentlélektől származó „cseppek”, mert ezek az emberi kifejezésmódnak, cselekvésnek és életnek a velejárói a kapott meghívás szerint, amit a sok „re” (újra) és „cum” (együtt) szentségi dinamikájában érhetünk tetten és élhetünk meg.

Jegyzetek

1. MOHLBERG, L. C. – EIZENHÖFER, L. – SIFRIN, P., *Sacramentarium Veronense, Rerum Ecclesiasticarum documenta, Series Maior, Fontes I, Roma 1978³ (= Ve).*
2. *Ve*, 1265, XL. VIII Kalendas Ianuarias. Natale Domini et Martyrum pastoris Basilei et Iouiani et Victorini et Eugeniae et Felicitatis et Anastasiae, VIII. Item alia.
3. *Ve*, 1364; *Rotulus von Ravenna*, 33.
4. *Ve*, 1255; XL. VIII Kalendas Ianuarias. Natale Domini et Martyrum pastoris Basilei et Iouiani et Uictorini et Eugeniae et Felicitatis et Anastasiae, V. Item alia.
5. „...et via veritatis et vita regni caelestis apparuit”. Vö. N164so. SODI, M. – TONIOLO, A., *Concordantia et indices Missalis Romani. Editio typica tertia*, LEV, Città del Vaticano 2002.
6. *Commune Beatæ Mariæ Virginis (A Boldogságos Szűz Mária Közös miséi)*; C2002ai.
7. *Hebdomada III Temporis Quadragesimæ, Sabbato (Nagyböjti idő, III. hét szombat)*; Q418co.
8. *Feria VI infra octavam Paschæ (Péntek, húsvét nyolcadában)*; P676co.
9. *Hebdomada II Temporis paschalis, Feria V (Húsvéti idő, II. hét, csütörtök)*; P707co. A különféle szükségletekben mondható misék és beszédek egyik könyörgésében (*collecta*) Isten megszólítása: „*Deus clementiae et reconciliationis*”. Vö. V2754co.
10. *Super oblata, Domini nostri Iesus Christi Uniuersorum Regis sollemnitas (Felajánló könyörgés, A mi Urunk, Jézus Krisztus, az Örök Főpap ünnepe)*; O1151so.
11. *Super oblata. Die 14 february: Ss. Cyrilli et Methodii (Felajánló könyörgés, február 14.: Szent Cirill és Szent Metód)*; S1431so.
12. *Missae et orationes pro variis necessitatibus vel ad diversa. Super oblata. Pro reconciliatione. (Különféle szükségletekben mondható misék és könyörgések, Felajánló könyörgés, A kiengesztelődésért.)* V2756so.
13. *Missae et orationes pro variis necessitatibus vel ad diversa. Super oblata. Pro afflictionibus nos (Különféle szükségletekben mondható misék és könyörgések, Felajánló könyörgés, Bántalmazóinkért)*; V2903so.

14. *Prex eucharistica 'de reconciliacione' I; Praefatio (Kiengesztelődési eucharisztikus ima I., Prefáció)*; M1344vd.
15. *Prex eucharistica 'de reconciliacione' II; Praefatio (Kiengesztelődési eucharisztikus ima II., Prefáció)*; M1350vd.
16. *Prex eucharistica III (III. eucharisztikus ima)*; M1268pe.
17. *Prex eucharistica 'de reconciliacione' I (Kiengesztelődési eucharisztikus ima I.)*; M1348pe.
18. *Prex eucharistica 'de reconciliacione' I (uo.)*; M1349pe.
19. *Prex eucharistica 'de reconciliacione' II (Kiengesztelődési eucharisztikus ima II.)*; M1351pe.
20. *Prex eucharistica 'de reconciliacione' II (uo.)*; M1352pe.
21. *Prex eucharistica 'de reconciliacione' II (uo.)*; M1355pe.
22. *Prex eucharistica pro Missis cum pueris (Eucharisztikus ima gyerekmisékre)*; Z3316pe.
23. *Missae Rituales. In conferendis sacris ordinibus. In ordinatione plurium presbyterorum Benedictio in fine Missae (Rituális – szertartásokkal kapcsolatos – misék, A papi rendek feladásakor; Több áldozópap esetén, áldás a mise végén)*; R2465bs; usp. *In ordinatione unius presbyteri (uo., Egy áldozópap esetén)*; R2476bs.
24. *Pl. recogitare, recognoscere, recolligere, re collocare, recommendare, recompensare, reconcinare, recondere, reconducere, reconstruere, reconvalescere, reconvenire.*
25. COFFEY, D. M., *The Sacrament of Reconciliation*, The Liturgical Press, Collegeville 2001, specialmente: 56–82.; *Reconciliazione ed eucaristia*, 63–72.
26. GIRAUDO, C., *L'eucaristia come sacramento di guarigione*, in *Notitiae* 51 (2015), 412–427: 422.
27. Vö. Fil 2,6; Róm 8,3; Gal 4,4–5.
28. „*Úgy tetszett (az Atyának), hogy benne lakjék az egész teljesség, s hogy általa békítsen ki magával mindent a földön és a mennyben, minthogy Ő a kereszten vérével békességet szerzett*” (Kol 1,19–20).
29. Vö. 1Tesz 5,16–17.
30. Vö. Róm 12,1–2.
31. Vö. Róm 5,5.
32. „*Isten ugyanis Krisztusban kiengesztelődött a világgal, nem tartja számon vétkeinket, sőt ránk bízta a kiengesztelődés igéjét*” (2Kor 5,19).
33. *Sacrosanctum concilium*, 7.
34. BOISSIEU, B. de, *Eucaristia e penitenza*, in *Eucaristia. Enciclopedia dell'eucaristia*, Bologna 2005, 662–663.
35. II. JÁNOS PÁL PÁPA, *Kiengesztelődés és bűnbocsánat (apostoli buzdítás)*, 27.
36. Vö. a víz megáldása a húsvéti vigília liturgiájában; a víz megáldása a *felnőttek keresztény beavatási szertartásában vagy a gyermekkeresztelés szertartásában.*

37. „*In hoc sacramento totum mysterium nostrae salutis comprehenditur.*” VÖ. AQUINÓI SZENT TAMÁS, *Summa theologiae*. III, q. 83, a. 4.; „*Nam, ut ex supradictis apparet, cum hoc sacramentum sit dominicæ passionis, continet in se Christum passum: unde quidquid est effectus dominicæ passionis, totum etiam est effectus huius sacramenti. Nihil enim aliud est hoc sacramentum quam applicatio dominicæ passionis ad nos.*” *Super Ioannem*, c. 6, l. 6.
38. XVI. BENEDEK PÁPA, *Sacramentum caritatis* (apostoli buzdítás), 89.
39. FERENC PÁPA, *Az evangelium öröme* (apostoli buzdítás), 88.